

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Левченко Л., Федорець М. Удосконалення методики діагностики ймовірності банкрутства підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2011. № 2. С. 151–153.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-XII // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
3. Кузьмін О., Мельник О. Нормативно-критеріальне забезпечення діагностики фінансового стану підприємства. Фінанси України. 2013. № 8. С. 105–109.
4. Матвійчук А. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням нечіткої логіки: монографія. Київ: ЦНЛ, 2005. 206 с.
5. Терещенко О. Антикризове фінансове управління на підприємстві. Київ: Київський національний економічний ун-т, 2004. 268 с.

УДК 338.512

Клюс Ю.І.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля*

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАТРАТ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті порівняно системи класифікації затрат у вітчизняному і зарубіжному обліку, розглянуто ознаки класифікації затрат, досліджено класифікацію затрат за калькуляційними статтями, запропоновано додаткові ознаки класифікації затрат, обґрунтовано застосування запропонованої класифікації на промислових підприємствах.

Ключові слова: затрати, підприємство, ознака, класифікація, облік.

Клюс Ю.И. УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОСНОВА КЛАССИФИКАЦИИ ЗАТРАТ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье проведено сравнение системы классификации затрат в отечественном и зарубежном учете, рассмотрены признаки классификации затрат, исследована классификация затрат по калькуляционным статьям, предложены дополнительные признаки классификации затрат, обосновано использование предложенной классификации на промышленных предприятиях.

Ключевые слова: затраты, предприятие, признак, классификация, учет.

Klius Yu.I. ACCOUNTING AND ANALYTICAL BACKGROUND OF CLASSIFICATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES 'COST

In the article, comparing the systems of classification of costs in domestic and foreign accounting, considered the features of the classification of costs, the classification of costs for costing articles, the additional features of the classification of costs are proposed, the application of the proposed classification to industrial enterprises is substantiated.

Keywords: costs, enterprise, sign, classification, accounting.

Постановка проблеми. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств неможливе без впровадження новітніх концепцій управління, що викликає необхідність змін та розвитку функціонального менеджменту, зокрема управління затратами на підставі визначення нових критеріїв їх класифікації. Класифікація затрат для цілей управління повинна відповідати головній вимозі – базуватися на ознаках, що дають змогу диференціювати затрати для управління ними в різних аспектах. Вона створює передумови для визначення рівня витрат за обсягами управління ними, організації планування, обліку, контролю й аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням обліку затрат та проблемою їх класифікації займаються багато вчених-економістів, таких як П. Атамас, Ф. Бутинець, С. Голов, М. Кужельний, В. Несвет, В. Сопко, Л. Сук, Н. Ткаченко, А. Турило, А. Череп та ін. Але ці питання є недостатньо вивченими та актуальними і сьогодні.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд обліково-аналітичного підґрунтя класифікації затрат промислових підприємств та її удосконалення. Для досягнення вищезазваної мети необхідно визначити критерії класифікації затрат, дослідити їх достатність та за необхідності визначити додаткові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Затрати, як об'єкт пізнання добре вивчені в зарубіжній теорії

обліку та аналізу. Однак у теорії вітчизняного обліку вчені й економісти-практики досі не дійшли єдиної думки про те, за якими ознаками слід класифікувати затрати виробництва і яке значення має та чи інша ознака класифікації для вирішення обліково-аналітичних і управлінських завдань. Класифікація затрат має цільовий характер і постійно змінюється під впливом практичних потреб управління і теоретичних досліджень. Класифікація виявляє наявні групи затрат, процеси формування затрат і взаємини між їхніми окремими частинами.

Натепер у практичній діяльності підприємства керівництву надається інформація про затрати на виробництво в розрізі елементів затрат на виробництво і калькуляційних статей собівартості, що явно недостатньо для організації системи управління затратами. Для управління менеджерам потрібні не просто затрати, а інформація про об'єкт затрат – продукцію, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних із їх виробництвом (виконанням, наданням) затрат.

Класифікація затрат має переважно цільовий характер. Вона є не тільки наслідком практичної потреби управління затратами, але й одним з інструментів теоретичних досліджень у цій сфері. Класифікація затрат не є статичною, постійною. Під впливом змін потреб управління затратами, розвитку теорії затрат і окремих практичних аспектів

управління ними класифікація затрат весь час розвивалася, еволюціонувала шляхом уведення нових критеріїв.

У наш час у класифікації затрат підприємства використовується велика кількість критеріїв. Одні з них давно використовуються у плануванні й обліку затрат, ще з часів адміністративно-централізованої економіки, інші з'явилися не так давно у зв'язку з розвитком потреб управління затратами і певною мірою запозичені із зарубіжної теорії і практики.

В економічній літературі налічується від 3 до 12 ознак класифікації затрат. У загальному вигляді цілі класифікації затрат в українських системах включають: калькулювання (оцінку запасів), прийняття рішень, контроль.

На думку багатьох авторів, проблемою класифікації затрат є розмаїття ознак класифікацій і відсутність ієрархічності.

У західних країнах із розвинутою ринковою економікою всі затрати виробництва, як правило, поділяють на три елементи (оскільки в основному відсутні детальні класифікації): 1) прямі затрати на матеріали; 2) прямі затрати на робочу силу; 3) непрямі затрати [5].

Порівнюючи системи класифікації затрат, які застосовуються у вітчизняному і зарубіжному обліку, можна говорити про загальні моменти і відмінності. І в Україні, і за кордоном мають місце класифікації затрат на основні-накладні, прямі-непрямі, змінні-постійні для управління собівартістю. Однак у зарубіжних країнах кожна організація у своїй системі виробничого обліку самостійно розробляє і використовує для управління затратами свою номенклатуру затрат. У вітчизняній же практиці обліку діє єдина класифікація затрат для всіх галузей економіки, що досі вважалося істотною перевагою вітчизняного обліку перед західним. Водночас і у вітчизняному обліку, і за кордоном класифікація затрат за певними ознаками має умовний характер, часто одне поняття замінюється іншим (наприклад, непрямі і накладні, основні і постійні затрати). Це можна пояснити прагматизмом західного обліку, оскільки все спрямовано на створення умов для спрощення і практичного застосування, що іноді порушує струнку систему або класифікацію. У вітчизняній же теорії і практиці це пов'язано з домінуючою думкою про абсолютну точність даних бухгалтерського обліку і з різним тлумаченням одних і тих самих затрат у роботах багатьох авторів із цієї проблеми без урахування практичного значення.

Тільки системний облік зазначених умов може стати основним стимулом розроблення цілісної теорії класифікації затрат для практичної необхідності.

Затрати підприємства передусім поділяються на дві основні категорії, що відповідають функціональним видам діяльності, з якими вони пов'язані: виробничі затрати і невиробничі (експлуатаційні) затрати.

Виробничими є затрати, зумовлені виробничою діяльністю підприємства і перетворенням матеріально-сировинних ресурсів у готовий продукт за допомогою праці виробничих робітників із використанням виробничого устаткування. Вони підрозділяються на три категорії: прямі затрати на матеріали, прямі затрати на робочу силу і загальновиробничі накладні затрати.

До прямих затрат на матеріали підприємства належать усі затрати на ті матеріали, що входять до складу кінцевого продукту, становлячи його основу. Матеріали, що використані для створення умов виробництва або їх неможливо співвіднести з конкретним

виробом, не відносяться до прямих затрат, а включаються до складу виробничих накладних затрат.

Прямі затрати на робочу силу являють собою оплату праці робітників, безпосередньо зайнятих виготовленням продукту, виконанням робіт або наданням послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта затрат.

Виробничі накладні затрати – це затрати, пов'язані з процесом виробництва, що не можуть бути віднесені до конкретного об'єкта затрат економічно доцільним шляхом. Прикладом цих затрат може бути непряма заробітна платня, затрати на утримання і ремонт устаткування і виробничих приміщень, амортизація і страхування основних засобів, комунальні й орендні платежі.

Вартість прямих матеріалів разом із вартістю прямої праці утворюють собівартість послуг. Прямі затрати праці і виробничі накладні затрати в сумі становлять конверсійні затрати, тобто затрати на обробку сировини для перетворення її на готовий продукт. Розмір виробничих затрат перебуває у прямій залежності від видів робіт і послуг, що надаються споживачам, і технологічних процесів їх надання. Управління такими затратами можливе лише з позицій вибору асортименту виконаних робіт та послуг, що надаються підприємствами.

Невиробничі затрати включають затрати на управління, дослідження і розроблення, збут та інші функції бізнесу. Відповідно до чинних нормативних документів в Україні до невиробничих затрат відносять адміністративні затрати, затрати на збут та інші операційні затрати.

Розглянуті ознаки класифікації затрат використовуються для обчислення їхнього розміру з метою складання фінансової звітності підприємства, призначеної для оцінки його економічного стану і прийняття рішень про інвестування і кредитування суб'єкта діяльності, розроблення стратегії подальшого розвитку.

Виходячи з можливості простеження руху затрат до конкретного об'єкта калькуляції, їх можна розглядати як прямі і непрямі. Прямі затрати – це затрати, що можуть бути безпосередньо віднесені до визначеного об'єкта затрат. Затрати, які неможливо ототожнити з визначеним об'єктом затрат, є непрямими затратами.

Залежно від того, наскільки необхідними є затрати для виробництва продукції, їх підрозділяють на затрати, що включаються у виробничу собівартість, і затрати періоду. Виробнича собівартість містить у собі затрати, зумовлені вартістю товарно-матеріальних запасів. Такі затрати розглядаються як активи доти, поки товари, до яких вони відносяться, не будуть продані. У цей момент ці затрати стають собівартістю реалізованої продукції. Затрати періоду – це затрати, що не включаються в собівартість запасів, тому що вони не є необхідними для виробництва, і розглядаються як затрати того періоду, у якому вони були здійснені. Затратами періоду є адміністративні затрати, затрати на збут, інші операційні затрати.

З метою забезпечення єдиних засад формування собівартості продукції затрати групуються за призначенням за економічними елементами і калькуляційними статтями. У процесі управління кошторис необхідний як для забезпечення зниження затрат за їх елементами, так і для складання матеріальних балансів, розробленням фінансових планів.

Для промислових підприємств встановлено обов'язкову номенклатуру затрат на виробництво

за економічними елементами: матеріальні затрати; затрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші затрати.

Групування затрат за калькуляційними статтями затрат відбиває їхній склад залежно від призначення затрат і місць їхнього виникнення. Підприємства формують виробничу собівартість за такими статтями калькуляції, як:

- сировина та матеріали;
- паливо на технологічні потреби;
- електроенергія на технологічні потреби;
- покупні ресурси, комплектувальні вироби, напівфабрикати;
- затрати інших матеріальних ресурсів;
- роботи та послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій;
- основна заробітна плата виробничих працівників;
- додаткова заробітна плата виробничих працівників;
- інші заохочувальні та компенсаційні виплати;
- відрахування на соціальні заходи;
- загальновиробничі затрати;
- адміністративні затрати;
- затрати на збут;
- інші операційні затрати.

Класифікація за статтями є змішаною. У ній використано два різні ідентифікатори: напрям діяльності та її вид, що суперечить принципам побудови класифікацій взагалі.

Така класифікаційна ознака, як періодичність виникнення, дає можливість охарактеризувати затрати на виробництво з позиції календарного періоду їх виникнення (поточні і одноразові затрати). Для управління така класифікація важлива з погляду відшкодування затрат: вони погашаються або відразу, або за допомогою нарахування амортизації. Ця класифікація важлива й у зв'язку з тим, що є різні методи управління цими затратами. Управління поточними затратами відноситься до оперативного тактичного управління, а одноразовими – до стратегічного.

Залежно від доцільності затрати у постатейному розрізі підрозділяються на продуктивні і непродуктивні. Продуктивні затрати впливають із характеру виробничої діяльності підприємства і передбачаються кошторисами затрат і бізнес-планом. Це затрати, що включаються у собівартість продукції та послуг. Непродуктивні затрати не є економічно неминучими, а виникають у зв'язку з недоліками технології й організації виробництва. Це втрати. Такі затрати в діяльності промислових підприємств мають значну питому вагу. Виявлення і ліквідація подібних затрат є важливим резервом скорочення затрат підприємства. Тому їх теж слід розглядати за певними ознаками, що забезпечить контроль за цим видом затрат. Ознаками класифікації названих затрат є: вид втрачених ресурсів (матеріали, сировина, готова продукція, труд працівників, засоби виробництва); характер втрат (неповне використання ресурсів, нераціональне використання ресурсів); стадія виникнення (процес виробництва, процес транспортування, процес обігу); джерела покриття затрат (собівартість робіт та послуг, чистий прибуток підприємства). Інформаційна система управління затратами має виявляти ці затрати. Невідображені в інформаційній системі втрати (приховані втрати) підвищують собівартість наданих послуг і є невикористаними можливостями зниження затрат підприємства. У вирішенні проблеми зниження

втрат промислових підприємств велике значення має не тільки впровадження ресурсозберігаючих технологій, але і досконала система інформаційного забезпечення управління затратами, яка забезпечує центри відповідальності інформацією про втрати на всіх рівнях господарювання.

За складом статті затрати промислових підприємств можуть бути однорідними (одноеlementними), що складаються з одного елемента затрат, або комплексними, що складаються з декількох елементів. Розгляд в управлінні тільки одноеlementних затрат збільшує обсяг інформації в управлінні, що також негативно впливає на ефективність управління затратами.

З погляду управління, планування і контролю найбільш важливою ознакою для класифікації затрат є те, як змінюється їхня динаміка залежно від змін в обсязі виробництва чи інших показниках діяльності. Ріст або зниження рівня активності підприємства викликає відповідну зміну визначених затрат. При цьому інші затрати залишаються незмінними. За динамікою затрати ділять на такі три основні категорії: змінні, постійні, змішані затрати.

Даючи характеристику затрат за цим критерієм, важливо встановлювати не тільки залежність від зміни обсягів діяльності, але і швидкість цих змін. Для прийняття рішень про збільшення обсягів виробництва необхідно визначити середню собівартість, що включає затрати в розрахунок на одиницю виробництва послуг. Хоча середні сукупні затрати і дають уявлення про затрати виробництва типової для підприємства одиниці продукції, вони не дають змоги судити про зміну сукупних затрат підприємства за зміни обсягу випуску. Приріст сукупних затрат підприємства за збільшення обсягу їх випуску на одну одиницю продукції має назву граничних затрат. Така класифікація дає змогу судити про сукупні затрати в іншій формі. Середні сукупні затрати свідчать про затрати надання типової одиниці послуг, оскільки сукупні затрати поділяються порівно на кожен одиницю наданих послуг або виконаних робіт. Граничні затрати свідчать про зростання сукупних затрат під час надання додаткового обсягу послуг.

Класифікація затрат за статтями калькуляції має істотні відмінності за галузями промисловості, відображаючи їхню специфіку. Водночас діє типова номенклатура статей. Завдяки постатейній класифікації затрати можуть контролюватися в плані й обліку за місцем їх виникнення і за окремими видами продукції. Крім того, за кожною статтею затрат можна визначити ступінь зв'язку величини затрат зі встановленою калькуляційною одиницею.

Не всі ознаки класифікації, запропоновані у відповідній літературі, використовуються і застосовуються у вітчизняній практиці управління затратами, оскільки деякі ознаки є досить схожими для того, щоб виділяти затрати в самостійні групи.

У зв'язку з цим виділимо 8 класифікаційних ознак поділу затрат (що відповідають сучасним вимогам переходу на міжнародну систему обліку), на нашу думку, найбільш об'єктивних, корисних для організації обліку, контролю, аналізу та управління затратами:

- за економічним змістом;
- щодо технологічного процесу;
- за статтями собівартості;
- за видами продукції, робіт і послуг;
- за способом розподілу на об'єкт виробництва (обліку);
- щодо обсягу виробництва;

Таблиця 1

Додаткові ознаки класифікації затрат

Ознака класифікації	Види затрат	Характеристика	Об'єкт управління
1. Можливість управління	змінювані	статті затрат, які можуть управлятися на розсуд керівника підрозділу	Процесу управління підлягають насамперед керовані затрати (контроль виконання функцій планування, організації та регулювання)
	незмінювані	статті затрат, якими неможливо управляти і які не залежать від керівника підрозділу	
2. Відображення в обліку і звітності	мали місце і відображені в обліку і звітності	фактично понесені затрати, що відбилися в бухгалтерській та управлінській звітності	У процесі управління затратами повинні бути виявлені насамперед друга і третя групи затрат, оскільки їх наявність може істотно спотворити величину собівартості продукції, що випускається, і поставити під сумнів достовірність обліку загалом
	мали місце, але не відображені в обліку і звітності	фактично понесені затрати, що не знайшли відображення в бухгалтерській та управлінській звітності	
	не мали місця, але відображені в обліку і звітності	неіснуючі затрати, відображені в обліку і звітності	
3. Принцип прийнятих зобов'язань	обов'язкові	є наслідком раніше прийнятих зобов'язань. У найближчій перспективі обов'язкові затрати незмінні, вони можуть бути змінені лише після закінчення терміну дії прийнятих зобов'язань	Управлінню і прогнозуванню насамперед повинні підлягати обов'язкові затрати, тому що за зміни обставин у майбутньому затрати, зумовлені цими обставинами, зберігаються. Обидві групи затрат є затратами без віддачі, тобто неефективними, і тому повинні підлягати обов'язковому контролю й управлінню
	необов'язкові	зумовлені раніше прийнятими зобов'язаннями, але можуть бути змінені відразу після зміни зобов'язань сторін	
4. Місце формування	власні	затрати виробляються в цьому підрозділі	Такий поділ дає змогу, з погляду управління, в подальшому диференційовано виділяти затрати, звернувши особливу увагу на власні затрати, і призначений для вирішення таких завдань: забезпечення можливості процесу управління економічністю роботи окремих підрозділів; підвищення точності і ступеня деталізації калькулювання собівартості продукції, особливо складних, неоднорідних виробництв, що випускають великий асортимент виробів
	невласні затрати	затрати, понесені іншим підрозділом	
6. За фактором стабільності	незмінні тривалий час	затрати, які не піддаються зміні протягом тривалого часу	Об'єктом управління насамперед повинні бути часто змінювані затрати, рівень яких визначається щорічно у процесі планування (контроль виконання функцій планування, регулювання та аналізу)
	часто змінювані	затрати, що змінюються з високим ступенем періодичності	

- за тривалістю дії (періодичністю виникнення);
- щодо плану.

Класифікація затрат є досить динамічною та відкритою системою, і виникнення нових критеріїв не тільки не перешкоджає використанню раніше запропонованих, але й дає користувачам можливість виділення й управління новими видами затрат залежно від потреб та можливостей системи управління.

Усі види затрат, виділені за розглянутими критеріями, застосовуються в управлінні затратами підприємства. Наведена множинність видів затрат повинна знайти застосування на великих підприємствах, оскільки поділ усієї величини затрат на окремі види за допомогою розглянутих критеріїв певною мірою спрощує управлінський вплив на них і тим самим сприяє їх зменшенню.

Таким чином, класифікація затрат впливає на вибір і подальше застосування методів управління затратами як інструментів управлінського впливу. Але є також інші передумови такого вибору, які потребують відповідного дослідження.

Наведені класифікаційні ознаки є базою для формування системи класифікації і вибору методів управлінського обліку, які можуть бути використані в різних підприємствах з урахуванням особливостей бізнесу, в тому числі і на підприємствах машинобудування. При цьому нами вважається

можливим самостійний вибір підприємством тих класифікаційних ознак угруповання затрат, які використовуються ним для подальшого вивчення й аналізу поведінки затрат на конкурентному підприємстві з урахуванням специфіки виробництва.

Розглянуті вище ознаки класифікації затрат спрямовані на вибір об'єкта управління в процесі виробництва, але не враховують фактора можливості впливу кожного суб'єкта на конкретні затрати, тобто не дають змоги повною мірою здійснювати функції управління затратами. Тому необхідно, на наш погляд, додатково ввести нові ознаки класифікації (табл. 1).

Розмаїття класифікаційних ознак затрат дає змогу накопичувати інформацію про них і використовувати дані під час управління виробництвом для підвищення ефективності роботи підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження підходів до класифікації затрат дає змогу стверджувати, що наявні ознаки класифікації затрат спрямовані на вибір об'єкта управління у процесі виробництва, але не враховують фактора можливості впливу кожного суб'єкта на конкретні затрати, тобто не дають змоги повною мірою здійснювати функції управління затратами. Тому запропоновано ввести нові ознаки класифікації, що дає змогу встановити зв'язок між рівнем затрат та певною функцією управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голов С. Класифікація витрат для прийняття управлінських рішень // Податкове планування. 2006. № 4 (66). С. 27–34.
2. Ільків Л.А. Класифікація витрат виробництва як необхідна передумова об'єктивного обліку і дієвого контролю // Облік і фінанси АПК. 2007. № 1–2. – С. 105–108.
3. Мачулка О. Облік та аналіз витрат: управлінський аспект // Бухгалтерський облік і аудит. 2008. № 8. С. 30–34.
4. Несвет В.І. Місце витрат у системі економічних категорій підприємства // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. 2006. № 6. С. 221–223.
5. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Цуцурук Н.М. Уточнення сутності поняття «витрати» і їхньої економічної оцінки на підприємстві // Актуальні проблеми економіки. 2004. № 11 (41).
6. Слюсарчук Л. Вплив класифікації затрат на прийняття управлінських рішень // Облік і фінанси АПК. 2006. № 6. С. 102–106.
7. Сук Л. Склад і класифікація витрат на підприємствах // Бухгалтерія в сільському господарстві. 2007. № 20 (197). С. 46–49.

УДК 364.043

Момот Л.В.*доцент кафедри обліку і аудиту
навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій***ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ**

Стаття присвячена глобалізації франчайзингових операцій в Україні. Не менш важливим фактором, що характеризує процес глобалізації, є поява глобальних компаній, які здійснюють свою діяльність в різних країнах світу і мають значний вплив на формування міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: процес глобалізації, франчайзинг, франшиза, франчайзер, франчайзі, форми франчайзингу.

Момот Л.В. ГЛОБАЛИЗАЦИЯ ФРАНЧАЙЗИНГА В УКРАИНЕ

Статья посвящена глобализации франчайзинговых операций в Украине. Не менее важным фактором, характеризующим процесс глобализации, является появление глобальных компаний, осуществляющих свою деятельность в различных странах мира и имеют значительное влияние на формирование международных экономических отношений.

Ключевые слова: процесс глобализации, франчайзинг, франшиза, франчайзер, франчайзи, формы франчайзинга.

Momot L.V. GLOBALIZATION OF FRANCHISING IN UKRAINE

The article is devoted to the globalization of franchising operations in Ukraine. An equally important factor characterizing the process of globalization is the emergence of global companies that operate in different countries of the world and have a significant influence on the formation of international economic relations.

Keywords: globalization process, franchising, franchise, franchisor, franchisee, forms of franchising.

Постановка проблеми. Розвитку франчайзингу сприяють процеси глобалізації. Починаючи з 90-х років ХХ ст. дедалі активнішою учасницею угод типу франчайзингу стає Україна. Причому в нашій країні можливості розвитку цієї форми міжнародного співробітництва відкрились саме у зв'язку з лібералізацією соціально-економічного життя взагалі та сфери взаємодії із закордонними партнерами зокрема [3].

Глобалізація, яка зачіпає найважливіші сфери життя – економіку, політику, культуру, екологію і безпеку, безумовно, є найважливішою ознакою нашого часу. З економічної точки зору поняття глобалізації означає перетворення світового господарства в єдиний ринок товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Не менш важливим фактором, що характеризує процес глобалізації, є поява глобальних компаній, які здійснюють свою діяльність в різних країнах світу і мають значний вплив на формування міжнародних економічних відносин. Раніше багато компаній орієнтувалися тільки на місцеві ринки, а з появою умов розширення виробництва і продажів, ці компанії вийшли на ринки інших країн.

В економіці України виникли та розвиваються такі явища здійснення підприємницької діяльності, які успішно практикуються і використовуються у розвинених країнах світу. Одним з таких явищ є франчайзинг (комерційна концесія).

Необхідність франчайзингу в Україні зумовлена втратою ринків збуту багатьма вітчизняними підпри-

ємствами в умовах загострення конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринках, відсутністю достатніх фінансових можливостей для запровадження нових технологій у виробництво, не конкурентоспроможністю порівняно з іноземними фірмами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням правового регулювання договору франчайзингу приділяли увагу Г. Цірат [3], М. Брагинський [4], В. Дмитришин [5], О. Суховатий [6] та ін. У своїх напрацюваннях вони неодноразово порушували проблеми правового регулювання договору франчайзингу.

Аналізуючи запропоноване визначення предмета договору комерційної концесії, можна стверджувати, що в ньому фактично визначено об'єкт, а не предмет договору. Під предметом будь-якого цивільно-правового договору треба розуміти передбачені ним дії, які повинна здійснити зобов'язана сторона». Можна погодитися з висновками М. Брагинського та В. Вітрянського, що предметом договору комерційної концесії є дії праволодильця стосовно надання користувачеві права використовувати об'єкти права інтелектуальної власності та вчиняти дії, спрямовані на забезпечення реєстрації договору.

У роботах цих авторів аналізується закордонний досвід застосування франчайзингу, надаються рекомендації з побудови франчайзингової мережі країн СНД, в яких франчайзинг розглядається вже як інтегрована форма розвитку бізнесу, аналізуються